

Cech tkalců Horšovský Týn

(1672) 1744–1789 (1884)

Inventář

EL NAD č.: 1664

AP č.: 404

Radka Kinkorová
Horšovský Týn 2014

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6
Inventární seznam	7

I. Vývoj původce archivního fondu

Počátky cechovního systému v českých zemích úzce souvisejí s rozkvětem řemesel a výroby v rozvíjejících se městech. Řemeslníci stejného nebo podobného oboru se záhy začali sdružovat do bratrstev, která kromě vlastních ekonomických zájmů plnila rovněž důležitou korporativní roli v otázce sociální. Cechovní organizace měly svoji pevně zakotvenou podobu. V čele cechů stál cechmistr nebo cechmistři (cechovní starší), kteří dbali, aby se cechy řídily řádem stanoveným v cechovních statutech neboli artikulech, zahrnujících pravidla pro provozování řemesla, výuku řemeslnického dorostu a rovněž zásady dobrých mravů. Zpočátku byl cechovní systém přínosem pro rozkvět řemesel, později však nepružná pravidla jednotlivé řemeslníky příliš svazovala, výrobu unifikovala a neumožňovala řemeslo rozvíjet a inovovat. Přežilý cechovní systém byl zrušen živnostenským řádem v roce 1860.

Tkalci se zabývali výrobou látek ze lnu či konopí, jako náhražka posloužilo i tkanivo z kopřiv nebo z lýka bílé moruše. Přízi si vyráběli sami nebo ji mohli kupovat. Z příze tkali na stavu plátno a jemnější tkaniny. Až do strojové výroby látek se na dřevěných ležatých stavech tkalo podomácku plátno i sukno. Rozlišovali se tkalci a soukeníci, kteří vyráběli silnější a na povrchu plstnatější sukna nebo slabší, lehčí a hladší látky – cajky.

Vzhledem k funkci, kterou město Horšovský Týn plnilo v rámci panství, lze předpokládat, že zde mohli založit vcelku brzy svůj cech i tkalci, neboť textilní a oděvní řemesla patřila vedle potravinářských k těm, která se od středověku nejdříve sdružovala v ceších.¹ Kromě toho textilní řemesla obvykle oplývala početnými řemeslníky. Provozování textilních řemesel v Horšovském Týně spolehlivě dokládá např. horšovskotýnská pamětní kniha.²

Cech měl svoji samosprávu, ale současně byl podřízen městské správě. Cechmistr nebo cechmistři bývali voleni na cechovních shromážděních a potvrzováni městskou radou, které skládali přísahu.³ Jejich volbu musela stvrdit také správa panství.⁴ Tito volení představitelé cechu také zpravidla spravovali cechovní pokladnici, obsahující cechovní jmění, cechovní dokumenty a nařízení, která musela být předčítána na cechovních schůzích konaných zpravidla 3–4krát ročně. Povinností členů cechu bylo tyto schůze navštěvovat, platit pravidelné příspěvky a vůbec se řídit cechovními statuty. Dozorem nad cechy byli pověřeni cechovní inspektoři, jejichž funkce byla zřízena v roce 1731 generálním cechovním patentem pro české země. Cechovní inspektoři bývali spolu s cechovními písaři přítomni cechovním schůzím.

Všechny cechy měly ukončit svoji činnost k 1. květnu 1860, kdy vstoupil v platnost císařský patent č. 227 ř. z., živnostenský řád z 20. prosince 1859. Textilní řemesla však byla prohlášena za necechovní již o století dříve, kdy po vydání generálních cechovních artikulů v roce 1739 docházelo k postupnému omezování pravomocí cechů a zesilovaly snahy o osvobození zejména textilních řemesel od cechovních pout. Reskriptem z 22. února 1755 pak bylo domácké tkalcovství deklarováno necechovním řemeslem. Po skončení sedmileté války byly za svobodná řemesla prohlášeny kromě jiných v roce 1764 soukenictví a výroba

¹ Srov. PETRÁŇ, Josef. *Dějiny hmotné kultury II.(2)*. Praha : Vydavatelství Karolinum, 1997, s. 555.

² Na základě Liber memorabilium civitatis Tyn–Horssoviensis (1539) 1555–1768 (uložené ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně /dále jen SOKA Domažlice/ v archivním fondu Archiv města Horšovský Týn /dále jen AM H. Týn/, i. č. 45, K 10) byla analyzována celá škála řemesel, viz FRIDRICH, Jan. Město Horšovský Týn od poloviny 16. století do bitvy bělohorské : poměry právní a správní, hospodářské, sociální a poddanské, národnostní a náboženské. *Minulostí západočeského kraje XIII*, Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1976. s. 121.

³ K volbám cechovních starších viz AM H. Týn, volby cechovních starších v letech 1806, 1810, 1813, sign. 10/1/1, i. č. 480, č. kart. 26, přísahy cechovních starších v letech 1787, 1791–1794, sign. 10/1, i. č. 480, č. kart. 26.

⁴ SOKA Domažlice, AM H. Týn, listina z 1. května 1622, jíž Maxmilián z Trauttmansdorffu dává městu nový městský řád, i. č. 29, L 29.

vlněného cajku, v roce 1773 pletení a tkaní punčoch⁵ a v roce 1774 výroba stuh a kalounů.⁶

Rozmach tkalcovství následoval zejména po jeho prohlášení za svobodnou činnost v roce 1755, a to nejdříve u domácích tkalců reskriptem z 22. února 1755, posléze u všech tkalců v roce 1773.⁷ Tkalcovství se postupně stalo doplňkovou domácí výrobou žen a řemeslníků jiných oborů nebo zemědělců zejména v zimních měsících.

Přesto si tkalcovství udrželo na mnoha místech silnou vazbu k cechovníctví a horšovskotýnské tkalci dokonce znovu a znovu usilovali o obnovení cechu. Nejprve v roce 1798, kdy jim to ale nebylo povoleno s odůvodněním, že cech byl již zrušen.⁸ O dvacet let později, 6. srpna 1818, se spojilo patnáct řemeslníků, kteří do protokolu na magistrátě prohlásili, že provozují tkalcovství a chtějí založit cech. V žádosti ze 17. října 1818 opakovaně deklarovali zájem o založení tkalcovského cechu a argumentovali případem chudnických mistrů, kteří údajně dosáhli povolení k založení tkalcovského cechu v roce 1808. S odkazem na intimát krajského úřadu a guberniální výnos horšovskotýnský magistrát v roce 1819 a posléze i v roce 1825 opětovně zamítl snahu horšovskotýnských tkalců o založení cechu.⁹

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Jedinou knihu tkalcovského cechu převzal archiv patrně s dokumenty dalších horšovskotýnských cechů společně s materiálem dnes náležejícím do archivního fondu Archiv města Horšovský Týn (viz stručný zápis Jana Kvítery v soupisu archiválií kožešnického cechu ve spisu o fondu Cechu kožešníků Horšovský Týn) v roce 1954 při jedné z prvních přejímek archiválií do nově vzniklého okresního archivu.

Knihy byla nalezena mezi nezpracovanými archiváliemi horšovskotýnských cechů a zaevidována k nově vzniklému archivnímu fondu Cech tkalců Horšovský Týn v roce 2006.

O uložení dokumentů před jejich převzetím do archivu nic určitého nevíme. Můžeme se domnívat, že po dobu existence cechů byly uloženy v cechovní pokladnici, kterou spravovali cechovní starší, do jejichž domu se pokladna po jejich zvolení obvykle přenášela.

Vzhledem k množství dochovaného archivního materiálu přirozeně předpokládáme ztráty dokumentů před jejich uložením v archivu.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Z administrativní činnosti tkalcovského cechu v Horšovském Týně se dochovalo pouhé torzo písemností. Archivní fond tvoří jediná kniha evidující členy cechovního společenství. Zápisy v ní jsou rozděleny po oddílech, které začínají v různých částech knihy. První soupis poznamenává mistry přijaté do cechu a jimi zaplacené, případně dlužné částky členských poplatků. V nadpisu této první části cechovní inspektor uvádí, že kniha byla zavedena v roce 1744, avšak první z poznačených mistrů byl do cechu přijat v roce 1672 (Tento rok tedy tvoří prius v časovém rozsahu archivního fondu.). Záznamy tzv. Meisterbuchu končí rokem 1779. Další oddíl knihy eviduje venkovské mistry nově přijaté v letech 1733–1763, ti pocházeli např. z Čečovic, Mífkova, Kvíčovic, Chrastavic, Malonic, Ostromeče, Načetína, Drahotína

⁵ 1. Juni 1773 – Die Strickerei und Leinweberei wird als ein freies Gewerbe erklärt – viz *Hauptelenchus und Repertorium über alle acht Bände der Sammlung aller k. k. Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780 in einer chronologischen Ordnung und systematischen Verbindung*. Wien : Joh. Georg Mößle, 1787, s. 201.

⁶ BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P. *Velké dějiny země Koruny české. Svazek X – 1740–1792*. Praha – Litomyšl : Paseka, 2001, s. 395.

⁷ ROBEK, Antonín – VAŘEKA, Josef. *Jihočeská vlastivěda : národopis*. České Budějovice – Jihočeské nakladatelství, 1987, s. 76–77.

⁸ SOKA Domažlice, AM H. Týn, záležitosti cechů, sign. 10/2 2, i. č. 480, č. kart. 26.

⁹ SOKA Domažlice, AM H. Týn, záležitosti cechů, sign. 10/5 4, i. č. 480, č. kart. 26.

atd. Pak následují zápisy o přijímání učedníků nejprve z let 1782–1789 a následně z let 1704–1781. Obrácenou časovou souslednost v tomto případě způsobil nedostatek místa v knize, neboť za zápisy z roku 1781 začíná hned na příští stránce evidence vyučených učedníků z let 1701–1784 rovněž s oznámením o zaplacení povinných tax. Zcela vzadu v knize se nachází několik málo stran popsaných poznámkami týkajícími se záležitostí požární policie v roce 1884 (posterius).

Kniha má poškozený hřbet. Jazykem archiválie je němčina.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Jediná dochovaná kniha z agendy horšovskotýnského tkalcovského cechu poskytuje minimum informací k historii tohoto cechovního sdružení. Kniha v podstatě pouze eviduje členy cechu a jejich finanční příspěvky do cechovní pokladnice. Ke studiu dějin cechu bude nutné využít i další archivní fondy, např. Archiv města Horšovský Týn (SOkA Domažlice) nebo Velkostatek Horšovský Týn (Státní oblastní archiv v Plzni).

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Cech tkalců Horšovský Týn uspořádala a archivní pomůcku zpracovala Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně dne 16. září 2014

Radka Kinkorová

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Státní okresní archiv (dále SOkA) Domažlice, Archiv města Horšovský Týn (dále AM H. Týn), Liber memorabilium civitatis Tyn – Horssoviensis (1539) 1555–1768, i. č. 45, K 10.

SOkA Domažlice, AM H. Týn, listina z 1. května 1622, již Maxmilián z Trauttmansdorffu dává městu nový městský řád, i. č. 29, L 29.

SOkA Domažlice, AM H. Týn, záležitosti cechů, i. č. 480, č. kart. 26.

Literatura

BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek X – 1740–1792*. Praha – Litomyšl : Paseka, 2001.

FRIDRICH, Jan. Město Horšovský Týn od poloviny 16. století do bitvy bělohorské : poměry právní a správní, hospodářské, sociální a poddanské, národnostní a náboženské. *Minulostí západočeského kraje XIII*. Plzeň : Západočeské nakladatelství, 1976, s. 109–135.

Hauptelenchus und Repertorium über alle acht Bände der Sammlung aller k. k. Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780 in einer chronologischen Ordnung und systematischen Verbindung. Wien : Joh. Georg Möble, 1787.

JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

PETRÁŇ, Josef. *Dějiny hmotné kultury II.(2)*. Praha : Vydavatelství Karolinum, 1997

VOLF, Miroslav – HAAS, Antonín. *Archivní příručka : Sborník přednášek o archivní praxi*. Praha : Svoboda, 1948.

ROBEK, Antonín – VAŘEKA, Josef. *Jihočeská vlastivěda : národopis*. České Budějovice – Jihočeské nakladatelství, 1987.

Inventární seznam

Inventární číslo	Obsah	Časový rozsah	Evidenční jednotka
---------------------	-------	------------------	-----------------------

I. Knihy

1	Kniha mistrů, tovaryšů a učedníků <i>Německy, 17,5 x 21 cm, kožená vazba</i>	(1672) 1744–1789 (1884)	ukn1
---	---	-------------------------	------

Název archivní pomůcky (archivního fondu):	Cech tkalců Horšovský Týn
Značka archivního fondu:	Cech t. H. Týn
Časový rozsah:	(1672) 1744–1789 (1884)
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 úřední kniha)
Počet inventárních jednotek:	1
Rozsah v bm:	0,04
Stav ke dni:	16. 9. 2014
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	8
Počet exemplářů:	4
Pomůcku schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 16. 9. 2014 čj. SOAP/010-0651/2014